

Bibókné Tomcsányi Rozália

PUSZTAMONOSTOR NŐI VISELETE

Pusztamonostor nevét a Boldogságos Szűzről nevezett középkori bencés apátságról, monostoráról kapta. 1387-ben Pétermonostora, 1474-ben Papmonostora néven is előfordul az oklevelekben. A monostor helyén a múlt század közepén még látszottak a romok, s mint az 1849. évi egri egyházmegyei névtár véli, a Barát-tó a korán megszűnt középkori monostor emlékéét őrzi.

A községben a XVI. században már nem voltak jobbágytelkek, a település a nemes közbirtokosok és zsellérek, pásztoraik által lakott nemesi-kuriális pusztá, prédiom lett, miként ezt nevének előtagja is kifejezi. 1619-ben Thassy György kapta adományul, ettől kezdve évszázadokon keresztül a Thassy és vele rokon családoké volt a birtokjog. A település Heves vármegyéhez tartozott, lakossága főleg bevándorlás révén gyarapodott. A községnek nemesi jogállása volt, de ez az 1848. évi áprilisi törvények nyomán megszűnt, és polgári községgé alakult.

Pusztá Monostor község Heves vármegye Gyöngyösi járásából 1854.-ik évben a Jászsághoz kebeleztetett. 1860-ban rövid időre újra visszakerül Heves és Külső-Szolnok vármegyéhez. 1872-ben nagyközség lesz, s 1876-ban Jász-Nagykun-Szolnok vármegye megalakulásakor a jászsági felső járáshoz csatolták. Jelenleg Jász-Nagykun-Szolnok megye Felső Jászságához tartozik közigazgatásilag. A Jászság vérkeringésébe a település teljes mértékben bekapcsolódik, függetlenül attól, hogy itt nem beszélhetünk redemptióról, a felkutatott női viselet is eltér a jász viselettől.

Az emberi öltözet a legrégebb időtől kezdve nem csupán védte a beöltözöt, hanem díszítette is, és kifejezte társadalmi helyzetét. Az elmúlt évszázadok etnográfusok által vizsgált népviseletei ebben az értelemben kifejezték a társadalom paraszti, falusias rétegeihez való tartozást. A 16. sz. óta ismertek közigazgatási rendelkezések, melyek előírták: mit szabad viselnie a jobbágnak, a városi kézművesnek, nemesembernek.

A viselet volt a paraszti műveltség egyik legkorábban számba vett megnyilvánulása. A néprajztudomány által használt népviselet fogalomba beletartoznak a köznapi és az ünneplő öltözetek egyaránt, az öltözködés egész rendszere. Ez a rendszer kisebb-nagyobb tájegységek szerint változik, és az öltözetdarabok eltérő formái az öltözködés különböző szabályai szerint helyi népviseletek különültek el.

Az 1970–1980-as években Pusztamonostoron az idősebb korosztály még használta a monostori viseletet. A helytörténeti gyűjteményünkbe kaptunk egy eredeti fiatal lány által hordott öltözetet, ami hiányos volt. A felnőtt honismereti szakkör tagjaival és a falu lakóival – akiknek volt a családban régi fotó, ruhadarab és segítőkészek voltak – kutatni kezdtünk. Kitartó munkánkat siker koronázta, mert megbizonyosodhattunk, hogy Pusztamonostornak volt helyi viselete. A Honismereti szakkör és Pávakör tagjainak egybehangzó véleménye alapján döntöttünk arról, hogy életre kell kelteni. A fotók, a visszaemlékezések, a birtokunkba került néhány ruhadarab árulkodott a díszítettség fokáról, formájáról. A fehér, a piros szín és az arany díszítés a fiatalságé, mely már 35-40 éves koron túl nem viselhető, a „javabéli asszony” már sötétíti, barnába fordítja öltözetét, áttér a zöld, sötétkék, bordó, esetleg lila színekre. A fekete az öregeket illeti. Az ünneplő öltözetek sokfélesége leginkább a templomban és a temetéseken került bemutatásra. Elsősorban megtisztelik magát az ünnepet. Karácsony és húsvét első napja a téli és nyári legszebb sötét ünneplők bemutatási alkalma, az ünnepek másnapja pedig a színes ünneplőké./3/Visszaemlékezések alapján a társadalmi ranglista legalacsonyabb fokán lévő cselédség szürke, szürkés színű ruhát viselhetett. A bekecse nyúlzsörből készült, a módosabbaké már birka bundából volt. (1-2 sz. képek)

Kötény:

Fekete fényes lüsztrinből /gyapjú vagy pamut keverék/ készült, amit szembeforduló lapos hajtásokba vasaltak. A kötény szélét körben négysoros zejmedlivel, az alját pedig 4 cm-es széles fekete csipkével díszítették. A derékpántot elől enyhe „V”-alakban tették rá, a kötőjét pedig saját anyagából díszítették.

Blúz vagy „ráncoska”:

A hosszú ujjú blúz anyaga lehet a szoknya anyagával megegyező, /pl.: csíkos selyem, vagy nyomott mintás gyapjú, illetve keverékanyag/, de lehet másfajta, világosabb színű anyagból is /pl.: apró világos flokon vagy karton/.

1. sz. kép: Hájas Lászlóné

2. sz. kép: Bózsó Erzsébet 1900-1928.

A blúz elől nyitott, rajta hamis gomboló-pánton világos gombsor /apró gyöngyház vagy csont/ Ujja bevarrott / karöltő /. A régi típusoknál egy varrásos az ujja, a legújabbaknál pedig kétvarrásos. A blúz eleje a mell fölött vágott, bővítését a háromsoros levarrott ránc és a dísztüzés adja. Nyaka kerek, magasan záródik, keskeny, rakott selyemszalaggal díszített.

A blúz háta a vállrészen olyan, mint a férfingeké. A bővítést itt is a levarrott hól adja. A blúz derekában belül lekötő szalag van, amit a testhez simulás végett a derekukra kötnek.

A blúznak is többféle típusát használták. A válltól a mellközepéig két 1 cm-es, az eleje szélével párhuzamosan futó hajtással varrott blúzt az idősebb korosztály viselte. A blúz elején itt is hamis gomboló-pántot találunk.

Haj- és fejviselet:

A lányok a hajukat „felfűsülték” és egy ágba befonták, az aljába szalagot kötöttek.

Az asszonyok a hajukat középen elválasztva, hátul kontyba tekerték, és arra főkötőt tettek, vagy kendőt kötöttek.

Lábviselet:

A lábukra fehér, barna vagy fekete színű pamutharisnyát húztak, s arra fekete színű, magas szárú, fűzős cipőt, vagy elől kivágott pántos cipőt vettek fel.

Ezt a szakmai leírást H. Bathó Edit múzeumigazgató készítette el kérésemre. A Művészeti és Szabadművelődési Alapítvány több mint félmillió forintos projektből 12 db monostori viseletet sikerült elkészíttetnünk piros illetve zöld színben. A kivitelezést Tajti Erzsébet és Nagy Erzsébet végezte. Öröndetes, hogy három fő sajátjaként varratta meg. A közel egy esztendeje elkészített viseletet a Pávakör tagjai azóta is használják különböző fellépéseken, illetve magánszemélyek is felöltik ünnepi alkalmakkor. Egyelőre a kitűzött célunkat elértük /Pusztamonostor történetének kutatása keretén belül a női viselet felkutatása, felélesztése/. A kutatást folytatni szeretnénk a férfi- és gyermekviseletek irányába, illetve a női viselet elterjesztése a további cél.

3. sz. kép: Pávakör felvonulása monostori viseletben

A monostori viselet múzeumigazgató, pénzüntézet, képviselők, egyének, és nem utolsósorban a Művészeti és Szabadművelődési Alapítvány támogatásával éledt ujja. A viselet megtalálta helyét, új szerepét a jelenkorban is, ahogyan az elkészült ruhák is megtalálták illetve megtalálják viselőiket napjainkban is.

Felhasznált irodalom:

Soós Imre: Az egri egyházmegyei plébániák történetének áttekintése. Szent István Társulat Bp.1985.

Magyar Néprajzi Lexikon Népviselet.<http://www.mek.oszk.hu>